

Висока школа струковних студија
за образовање васпитача
Нови Сад

ЛУТКА, ОД АДАПТАЦИЈЕ ДО ДРАМСКЕ ИГРЕ

Мастер рад

Ментор:

Проф. мр Јованка Улић

Студент:

Валентина Грбић

Бр. индекса: 39м/22

Нови Сад, август 2023. године

Висока школа струковних студија
за образовање васпитача
Нови Сад

ЛУТКА, ОД АДАПТАЦИЈЕ ДО ДРАМСКЕ ИГРЕ

Мастер рад

Ментор:
Проф. мр Јованка Улић

студент:
Валентина Грбић
Бр. индекса: 39м / 22

Чланови комисије:
Проф. мр Јованка Улић
Проф. др Ивана Игњатов - Поповић
Проф. др Угљеша Цолић

Нови Сад, август 2023. године

САЖЕТАК

Овај мастер рад истражује еволуцију улоге лутке од основног средства адаптације до сложене алатке у драмској игри у контексту васпитно-образовних и уметничких пракси. Фокусирајући се на децу предшколског узраста, истражујемо како лутке не само омогућавају адаптацију на различите ситуације већ и како постају основно средство за развој драмске игре код деце. Први део рада бави се историјским контекстом употребе лутака у васпитању и образовању. Анализирајући традиционалне и савремене приступе, разматрамо како су се лутке користиле као средство за адаптацију на нове ситуације, било да су у питању социјалне вештине или емоционално изражавање. У овом контексту, препознајемо основне потребе деце које лутке могу задовољити, као што су емоционална експресија, социјално учење и развој креативности. Други део рада истражује трансформацију лутака у средство за развој драмске игре. Кроз теоријске оквире драмске педагогије и развоја игре, истражујемо како се лутке користе како би се деца подстакла да се активно укључе у игру и драматизацију. Анализирамо улогу лутке као посредника између стварности и маштовитог света деце, истражујући како деца користе лутке да стварају приче, ликове и ситуације. Трећи део рада пружа увид у конкретне методе и праксе коришћења лутака у васпитно-образовним контекстима. Кроз примере из предшколског образовања и уметничких радионица, истражујемо како се лутке користе за подстицање драмске игре, развијање језичних вештина, социјалног интераговања и креативног изражавања. Анализирамо улогу васпитача и педагога у креирању стимулативних окружења за децу, где лутке постају кључан алат за подршку целокупном развоју. Кроз ову свеобухватну анализу, овај мастер рад доприноси разумевању како лутке од адаптације еволуирају до значајног средства за развој драмске игре код деце. Истраживање указује на важност креативног приступа васпитно-образовном процесу, користећи лутке као снажан алат који не само подржава адаптацију већ и подстиче развој игре, маштовитости и емоционалног изражавања код деце.

Кључне речи: лутка, дете, вртић, адаптација, драмска игра

SUMMARY

This master's thesis explores the evolution of the role of puppets from a basic tool of adaptation to a complex instrument in dramatic play within the context of educational and artistic practices. Focusing on children and preschool ages, we delve into how puppets not only enable adaptation to different situations but also become a fundamental means for the development of dramatic play in children. The first part of the thesis addresses the historical context of puppet use in education. By analyzing traditional and contemporary approaches, we consider how puppets have been used as a tool for adapting to new situations, whether they involve social skills or emotional expression. In this context, we recognize the fundamental needs of children that puppets can satisfy, such as emotional expression, social learning, and the development of creativity. The second part of the thesis explores the transformation of puppets into tools for developing dramatic play. Through theoretical frameworks of drama pedagogy and play development, we investigate how puppets are used to actively engage children in play and dramatization. We analyze the role of puppets as mediators between reality and children's imaginative world, exploring how children use puppets to create stories, characters, and situations. The third part of the thesis provides insight into specific methods and practices of using puppets in educational contexts. Through examples from preschool education and artistic workshops, we examine how puppets are employed to encourage dramatic play, develop language skills, foster social interaction, and promote creative expression. We analyze the role of educators in creating stimulating environments for children, where puppets become a vital tool for supporting holistic development. Through this comprehensive analysis, this master's thesis contributes to understanding how puppets evolve from being tools of adaptation to becoming significant means for fostering dramatic play in children. The research underscores the importance of a creative approach to educational processes, using puppets as a powerful tool that not only supports adaptation but also stimulates the development of playfulness, imagination, and emotional expression in children.

Key words: puppet, child, kindergarten, adaptation, dramatic play

САДРЖАЈ

1. УВОД	1
2. ТЕОРИЈСКИ ДЕО	2
2.1. Лутка и луткарство	2
2.2. Развој лутке кроз историју	3
2.3. Типови лутака	4
2.4. Марионете	5
2.5. Гињол лутке	6
2.6. Зевалице	7
2.7. Јавајка	7
2.8. Сенка.....	9
3. УЛОГА ЛУТКЕ У РАЗВОЈУ ДЕТЕТА.....	10
3.1. Емотивни развој и социјализација.....	10
3.2. Вербална комуникација и лутке	11
3.3. Подстицање позитивне слике о себи код детета	12
3.4. Подстицање социјалне компетенције детета.....	13
3.5. Подстицање стваралаштва уз помоћ лутке.....	14

4. ПРИМЕНА ЛУТКЕ	16
4.1. Лутка – групе	17
4.2. Лутка – садржај.....	17
4.3. Лутка – васпитни пројекат	17
4.4. Луткарске игре, импровизација	18
4.5. Монолог.....	18
4.6. Дијалог.....	19
4.7. Драмске игре	20
5. ВАСПИТАЧ И ЛУТКА.....	20
5.1. Задовољавање основних дечијих потреба кроз лутке	22
5.1.1. Емоционална експресија и разумевање	23
5.1.2. Развој социјалних вештина.....	23
5.1.3. Потреба за когнитивним развојем и маштом	23
5.1.4. Самопоуздање и самосталност.....	24
5.1.5. Потреба за сигурношћу и истраживањем света	24
5.1.6. Развој идентитета и учење.....	24
6. ЗНАЧАЈ ЛУТАКА ЗА ДЕЦУ	25
6.1. Емоционална експресија и разумевање	25
6.2. Развој социјалних вештина.....	25
6.3. Когнитивни развој и маштовита игра.....	26
6.4. Самопоуздање и идентитет	26
6.5. Терапеутска својства.....	26
6.6. Припрема за будућност.....	26

7. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА	27
7.1. Предмет и циљ истраживања	27
7.2. Метод истраживања	27
7.3. Обрада и приказивање резултата.....	29
7.4. Графички прикази резултата анкете	32
8. ЗАКЉУЧАК.....	38
9. ЛИТЕРАТУРА.....	39
10. Прилог: Упитник за васпитаче	41

1. УВОД

Сценске лутке и луткарско позориште представљају значајан сегмент уметности извођења који спаја виртуозност глуме, маштовитост дизајна и дубоке наративне елементе. Ова форма уметности не само да преноси приче и поруке, већ и ствара јединствено искуство које повезује извођаче и публику на дубљи начин. Лутке, као медиј изражавања, пружају уметницима и редитељима могућност да истраже границе маште и иновације, стварајући светове који често превазилазе границе стварног.

Луткарско позориште је вештина која сеже уназад вековима, и током свог развоја је доживело различите трансформације, прилагодивши се променама у друштву, технологији и естетици. Ова форма уметности је имала значајан утицај на развој театарске индустрије и допринела је ширењу уметничке визије кроз интердисциплинарску сарадњу са другим пољима, као што су дизајн, инжењеринг, музика и кинематографија.

Овај мастер рад ће истражити дубље слојеве сценских лутака и луткарског позоришта, анализирајући њихову историју, естетику, техничке аспекте и њихову улогу у савременом културном пејзажу. Кроз ово истраживање, тежи се разумевању како су се сценске лутке и луткарско позориште развијали током времена, које су њихове специфичне карактеристике и како су обогатили свет извођачких уметности.

Кроз критички осврт на кључне теоријске приступе, уметничке праксе и актуелне трендове у домену сценских лутака, овај рад ће пружити свеобухватан увид у значај и утицај ове уметничке форме. Анализирајући како су се развијале технике манипулације луткама, дизајн лутака и њихова интерпретација, рад ће осветлити како се сценске лутке и луткарско позориште прилагођавају савременим захтевима и истовремено чувају своју суштинску вредност.

Кроз све ово, циљ овог рада је да истакне богатство и дубину сценских лутака и луткарског позоришта као уметничке форме, те да пружи темељан увид у њихову важност у васпитно – образовном раду са децом.

2. ТЕОРИЈСКИ ДЕО

2.1. Лутка и луткарство

Луткарство представља сценску уметност сличну глумачком позоришту, осим битне разлике што је код луткарства главни посредник између глумца и публике – лутка. Лутка представља многозначан појам који у суштини представља било коју фигуру намењену дечијој игри те је тако могуће говорити о лутки играчки, модној лутки, порцуланској лутки, пластичној лутни, сценској лутки и томе слично. У луткарству, лутка представља покретну фигуру, односно сценску лутку намењену луткарској представи на позорници где она представља темељно изражајно средство уметности. Тако се луткарство може посматрати као синтеза уметности која у себи обједињује ликовни, музички, драмски, плесни али и књижевни израз, па тако нуди безброј могућности креативног изражавања како за децу тако и за одрасле (Жупанић - Бенић, 2009).

Заступљено је мишљење да лутка постоји само у односу са неким другим, односно лутка као предмет нема ништа индивидуално. „Као што је сашивена од неколико крпа, савијена од неколико папира, скупљена од неколико дашчица, тако је и саткана од неколико особина које треба представљати или помоћу којих треба нешто представљати или које пак треба опонашати“ (Мркшић, 2006:11). Манипулишући лутком, глумац јој даје живот услед чега је лутка сама по себи метафора, а покрети који је оживљавају дају јој потпуни смисао. Лутке као такве поседују могућност различитих трансформација, а уколико на њу гледамо као на антропоморфну фигуру која нас подсећа на наше детињство то само доказује њену суштину и посебност по којој она заиста представља много више од самог објекта. У том случају она је пробудила наше емоције и сећања и управо на тај начин и оживела.

Сам појам лутке као део позоришне реквизите најлакше је објаснити и разумети путем деце игре. Сасвим је јасно и извесно да је свака интеракција између позоришне лутке и детета у исто време и игра којом су они толико везани да без ње не би постојала могућност гледања и доживљавања предмета. (Мркшић, 2006).

Заступљено је мишљење да се лутарска уметност постепено развијала из употребе маски у склопу религијских ритуала, али да претечу лутака можемо тражити и у прављену минијатурних људских фигура које су се користиле у магојске сврхе. Прва лутка која се појавила јесте марионета, односно лутка која се покреће концима. “Етимологија назива марионета сеже у француски средњи век када је реч *mariote*, *mariette* или *mariolette* обележавала лутку Девике Марије, али и када су се лутке користиле и као играчке у представама и црквеним приказима библијских садржаја” (Покривка, 1985:88).

2.2. Развој лутке кроз историју

Посматрано из данашње перспективе, за луткарство се слободно може рећи да се развијало од најстаријих цивилизација. Пре свега, развило се на Далеком истоку, а појавом првих лутака у Индији луткарство се даље ширило у Кину, Јапан и Јаву. Потом је луткарство дошло и до старе Грчке, након тога у Рим одакле се проширило по читавој Европи, где се највише развило током 16. и 17. века а најзаступљеније лутке биле су управо марионете. Након тога, у Европи су се развиле две традиције луткарства. Гињол лутке користиле су се као средство за сатире и за коментаре који су се односили на друштвена и политичка збивања. То су у почетку биле мање лутке са дрвеном главом и удовима које се покрећу оштрим покретима прстију и дланова. Између два светска рата, ове лутке изгубиле су свој утицај али су се ипак задржале у позоришту за децу. Са друге стране, марионетско позориште, дешавало се у склопу професионалних позоришта где је постепено постајало конкуренција живим глумцима, што се тиче сценографије, опреме, реалистичних приказа али и по одабиру тема и самом начину њихове обраде.

Ипак, Покривка (1985) такође наводи да у склопу сценске уметности свака грана има своје специфичне изражајне могућности, теме које су погодне за обраду и генерално своје одређено поље деловања. Од свих грана сценске уметности, луткарство је најпогодније за приказивање бајки, фантастичних прича и чудесних приказа. Управо због тога, луткарско позориште је најблискије деци и пласира им се најраније. Суштина луткарства као сценске уметности јесте у необично лепом, поетском чину оживљавања неживог света преко глимца и лутке која је углавном веома једноставна.

Данас се свет лутака углавном везује за свет хумора, поезије и фантастике. То је свет који не познаје границе између људи, животиња, биљака и предмета, може бити у потпуности измишљен и измештен и стилизован у складу са тематиком. Као и свака друга уметност, луткарство може да садржи дубоке истине и поруке о човеку и свему што га окружује, али исто тако може бити прожето и потпуном бесмисленошћу. Сценска лутка може извршити безброј радњи које су неизводљиве у стварности. Тако лутка може да лети, могуће је учинити да она нестане, да се смањи, а лутке животиње могу да говоре људским гласом, док предмети могу да мисле и осећају, те је очигледно да су у могућности у овој сфери позоришта неограничене.

2.3. Типови лутака

Лутке се готово увек појављују у различитим издањима и облицима, а поделу ових лутака могуће је извршити према положају аниматора, начину управљања ал или на основу облика саме лутке. Тако лутке према положају аниматора можемо поделити на (Крофлин, 2012).

- аниматор испод лутке
- аниматор изнад лутке
- аниматор иза лутке или са стране

Иста ауторка (Крофлин, 2012) наводи и да лутке према начину употребе можемо поделити и на лутке којима се управља:

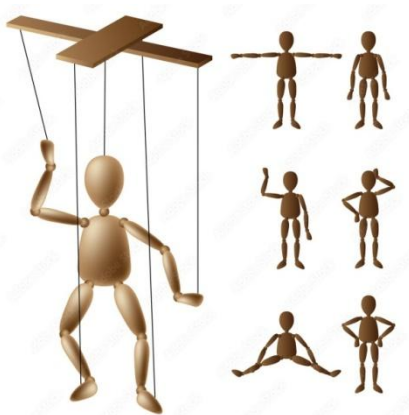
- директно
- индиректно
- комбиновано

Тако се уочава да су лутке гињол, зевалица и прстне лутке оне којима је могуће управљати директно јер су смештене на саму руку аниматора.

Код штапних лутака и марионета долази до индиректног упорављања због присуства конца и штапа који су саставни делови лутке и помоћу којих се њом управља. Поред наведених подела, установљена је још једна а то је подела према волумену односно облику, те је тако могуће уочити плошне лутке или лутке пуног волумена. У складу са наведеним поделама могуће је навести и описати различите врсте лутака које се користе у раду са децом.

2.4. Марионете

Марионете представљају лутке које имају дугу историју, све од Грка, Римљана и Египћана па до данашњих дана. Ове лутке анимиране су шипком која повезује главу, руке, ноге и тело и управо на тај начин добија се утисак да лутка хода. Током времена ове лутке су се мењале и усавршавале, те су тако касније ове лутке прављене без шипке која је првобитно била саставни део, а уместо ње у употребу су ушли конци помоћу којих се управља лутком. Покретање лутке функционисало је тако што су сви конци били причвршћени за контролник, односно дрвени носач. У професионалном позоришту могуће је срести марионету на којој је уочљиво и до 30 конаца, а управо због тога овом лутком је много теже управљати те се ове лутке чешће користе у раду са децом најнижих узраста, или се пак користе неке друге врсте лутака. Марионета се састоји од главе, трупа, руку и ногу, па је за њих карактеристично да је могућа боља интерпретација текста него што то дозвољава ручна лутка. (Покривка, 1985). Ова лутка представља врсту марионете за човека јер човек баш као и лутка зависи од некога ко управља њиме „од горе“.

Слика 1. Лутка марионета (извор: stock.adobe.com)

2.5. Гињол лутке

Гињол лутке сматрају се још и представницима ручних лутака, а аниматор гињол лутке навлачи је на руку попут рукавице. На кажипрст се ставља глава лутке, на средњем или малом прсту налази се једна рука лутке, док се друга рука налази на палцу луткара. Гињол лутка састоји се од главе и врло једноставног тела које је направљено од кошуљице преко које се налази одећа лутке. Ова врста лутака углавном нема ноге, а уколико их има оне се пребацују преко паравана према публици. Гињол лутка погодна је за свакодневно играње деце јер је веома доступна и лака за коришћење у свакодневној игри. Могу је користити одрасли како би извели представу деци али је карактеристично за ове лутке да их веома лако могу користити и сама деца у игри.

Слика 2. Гињол лутке "Панч и Цуди" (извор: blogs.loc.gov)

2.6. Зевалице

Зевалица спада у лутке које се исто као и гињол лутке навлаче на руку, а главна разлика је у томе штои рука аниматора изнутра отвара и затвара уста лутке. Зевалице се углавном употребљавају уколико комад обилује текстом. Оне су веома популарне у луткарским позориштима управо из разлога што се услед отварања уста гледаоцима чини да ове лутке заиста говоре (Жупанић - Бенић, 2009).

Слика 3. Лутке зевалице (извор: www.shutterstock.com)

2.7. Јавајка

Јавајка је лутка која се сматра представником лутака које се анимирају уз помоћ штапа. Као што и сам назив ове лутке указује, она потиче са острва Јаве. Кина и Јапан истичу се као земље које у луткарском свету прибегавају употреби ове лутке. Ова лутка је у потпуности израђена од дрвета док јој кроз тело проилази дигачак штап који покреће главу, док руке имају зглобове на местима где се налазе рамена, лактови и шаке који се покрећу уз помоћ два штапа.

У данашње време јавља се нешто другачија верзија ове лутке. Наиме, изнутра се сада налази дужа шипка уз помоћ које се успешније покрећу глава и тело. На рукама се више не налази три пара зглобова већ се на њима налазе челичне жице уместо штапова. Само тело лутке сачињено је од кошуљице, попут оне код гињол лутке, осим што је јавајка издуженија. Ове лутке користе се изнад позорнице која се налази у висини аниматора. (Жупанић - Бенић, 2009).

Слика 4. Лутке јавајке (извор: www.iels.org)

2.8. Сетка

Лутка сетка сматрају се заправо и праобликом данашњег филма. То су углавном мале силуете сачињене од коже, прозирне су и украшене бојом. Приликом извођења уз помоћ ових лутки одаје се утисак такозваног оживљеног витража. Као што је већ поменуто, кроз историју су ове лутке углавном израђиване од коже или пак од пергаментна, док се касније израђују и од пластичних материјала.

Слика 5. Позориште сетки (извор: [aliexpress.com](https://www.aliexpress.com))

3. УЛОГА ЛУТКЕ У РАЗВОЈУ ДЕТЕТА

Лутка као таква у дечијем узрасту својом појавом и стимулацијом може довести дете у стање усхићености и раздраганости. Она покреће његов мисаони, фантазијски али и емотивни свет и притом омогућава да дете речима изражава свој лични доживљај света. Када су у питању деца, сценска лутка има моћ да својим сугестивним али у исто време и веома моћним оживљавањем нуди детету учешће у замишљеним световима које ће касније оно само стварати у игри. Лутка се јавља као замена за жива бића са којима дете у игри манипулише онако како оно само жели и онако како у стварности највероватније никада неће моћи. Луткарске представе имају велики утицај на развитак дететове личности и то на три нивоа:

- на естетском
- емотивном
- етичком нивоу

а поред тога овакве представе веома утичу и на развој креативности код детета (Мајарон, 2004).

3.1. Емотивни развој и социјализација

Лутка представља изузетно мотивишуће средство за обогаћивање дечијег емотивног и социјалног потенцијала. Приликом игре са лутком дете развија способност разумевања ствари са различитих тачака гледишта, а управо то је предуслов за развијање толеранције, емоционалне интелигенције и способности емпатије. Управо из разлога што је утемељена на снажној емотивној вези, сценска лутка представља вредно и веома моћно средство и помагало у раду са децом. Лутка покреће емоције код детета, стимулише чула те изречени садржај увек мора бити посебно одабран.

Уз помоћ лутке директно се утиче на развој црта личности као што су на пример (Краљевић, 2003):

- правичност
- истинољубивост
- пријатељство
- дружељубивост
- храброст
- толеранција
- хуманост

Емоције могу буту директан извор мотивације код оваквих игара. Уз помоћ лутке дете издваја стварност која за њега има веће емотивно значење. Дете је свакодневно преплављено утисцима оји имају огроман утицај на његов свет, а кроз овакву игру деца неретко опонашају ситуације које се дешавају унутар породице али и у ближој околини. Управо из тог разлога деца се радују и на неки начин поистовећују са лутком ватрогасцем, полицајцем, поштаром, мајком и томе слично.

3.2. Вербална комуникација и лутке

У данашње време деца су неретко изложена великом притиску и стресу током дневне комуникације. Веома је важно олакшати им комуникацију, а симболички језик је веома добро решење за то. Лутка, као и многе друге драмске активности, може довести до знатног побољшања у комуникацији код деце. Познато је да деца неретко лакше ступају у контакт са лутком него са правом особом, а то је зато што одрасле људе углавном посматрају као ауторитет, док са лутком на неки начин могу да се поистовеће. Дете лутку посматра као некога ко има своје проблеме и страхове али и некога са ким дели жељу за игром. Неретко се деца тешко поверавају одраслима, понекад чак и пријатељу. У том случају лутка може бити савршен посредник путем ког ће дете лако савладати несигурност у комуникацији и исказати оно што осећа или ће пак самој лутки испричати свој проблем.

Поред тога, показало се да се кроз игру са луткама говор код деце природно развија али и обогаћује. Кроз овакав начин игре, лутка спонтано наводи дете на вербалну комуникацију и подстиче спонтаност у језичком изражавању.

3.3. Подстицање позитивне слике о себи код детета

Најважнији задатак одраслих јесте да помогну детету да стекне позитивну слику о себи, јер управо то је показатељ да је дете самооперативно, разуме личне развојне компетенције и понаша се примерено у својој културно средини. Неке од најупечатљивијих слика о самом себи јесу:

- телесно ја
- емотивно ја
- интелектуално ја
- друштвено ја
- комуникацијско ја.

Слика о самом себи развија се такоређи од унутра ка споља, односно од саме свести и разумевања личних унутрашњих стања до оцене самог себе, што се дешава негде у периоду између шесте и седме године живота. Овде је такође укључена и свест о различитости од других људи. Сматра се да је позитивна слика о себи чак бољи показивач школског успеха него коефицијент интелигенције. Управо из тог разлога је дет веома добро увести у свет лутака, јер ће му управо она помоћи да веома брзо схвати и види себе као јединствено биће. Управо кроз ту игру са лутком дете добија шансу да себе видим у једном новом светлу и да се осећа добро збох својих замисли које спроводи у дело, а на тај начин стиче и осећај самопоуздања и важности.

Значајно је још напоменути да уз помоћ лутке дете упознаје и своју грађу, величину, функције, детаље и разлике између себе и других, то је моменат када кажемо да дете спознаје своје телесно ја. То је одличан пут ка развијању друштвених вештина које су нужне за изградњу социјалног ја.

Како игра са лутком представља групну активност, неопходно је да се деца током ове активности међусобно слушају, чекају свој ред, посматрају једни друге, поштују туђе идеје, износе своје идеје и осећања те услед свега тога развијају вештине неопходне за рад у групи.

Наиме, у оквиру луткарског позоришта, глумац луткар мора да у потпуности да стави свој его у други план а енергију да усмери на лутку јер је она центар дешавања и носи представу. Управо тај облик комуникације помаже детету да се осмели и ступи у комуникацију јер никада дете није у првом плану већ је лутка. Са друге стране, дете које испољава егоцентрично понашање, овакав облик комуникације наводи да свој его подреди лутки, како би што успешније била успостављена комуникација са публиком.

3.4. Подстицање социјалне компетенције детета

Под социјално компететном децом сматрају се она деца која се лако упуштају у интеракције и активности са одраслим особама и вршњацима унапређујући успут ту личну компетенцију. Ту спадају:

- дељење – дете даје или допушта другом детету да узима његове предмете, иако то не спада у игру
- помагање – дете покушава да ублажи емоционалну потребу другог, помаже у извршавању задатака
- тешење – покушај олакшавања и ублажавања емоционалног притиска другог пропраћен жељом да се друга особа осећа боље.

3.5. Подстицање стваралаштва уз помоћ лутке

Под стваралаштвом се сматра иновативно, слободно, смело и оригинално мишљење које се састоји од три обележја:

- интелектуално обележје – способност стварања нових идеја
- мотивационо обележје – воља за радом на идејама и комуницирање са њима наком што су идеје обликоване
- емоционално обележје – храброст за другачије размишљање, истрајност, опирање конформизму, спремност на преузимање ризика.

Само искуство игре представља оптималан начин јачања креативности и маште услед чега деца слободно испробавају нове идеје, изражавају се на себи својствен начин, истражују, комбинују. Као што смо већ рекли, лутка код деце покреће емоције, а управо оне су основни покретач сваког стваралаштва. На тај начин подстиче се дететов говор, комуникација, машта, жеља за ликовним стварањем ... (Краљевић, 2003).

Целокупан стваралачки процес код деце можемо посматрати кроз укупно три етапе:

1. дете се упознаје са предметом, материјалом, покретом, гласом, обликом. У склопу тога дете истражује, манипулише и проучава предмет. Након фазе упознавања, које може трајати различито у зависности од узраста детета и врсти предмета, наступа друга етапа.
2. У другој етапи дете влада уобичајеном употребом или начином функционисања одређеног предмета. У склопу ове етапе већ можемо приметити изразе дечијег стваралаштва, обично оне изразе који су резултат ограничености дечијих искустава.
3. Трећа етапа огледа се у обликовању нових комбинација, правилне употребе, допуњавању, дорађивању и проверавању.

Кроз игру са лутком говор се природно развија и обогаћује јер ова играчка сасвим спонтано наводи дете на вербалну комуникацију. Чим дете узме лутку у руке, оно покушава да је наведе да проговори, управо зато јој дете и даје глас јер јој на тај начин даје и живот. У тој игри, несвесно, језик постаје предмет играња. Тако се циљ помера са игре и задовољства помера ка комуникацији и успостави везе са другим особама, било да су то деца или одрасли (Виготски, 1977). Лутка у овој ситуацији подстиче дете да кроз игру измишља можда и неочекиване конструкције и сазвучја, не би ли допринело атмосфери и оживљавању измишљене ситуације, дете смишља разноразне монологе и дијалоге, игра се гласовима, слоговима, речима, граматичким формама, може чак да измишља и нове реч, те да проналази најприкладније изразе и звуке за оно што жели да изрази.

Не смемо заборавити да је једна од дражих дечијих иогара причање прича и то колико су у најмлађем узрасту приче битне за дете и развијање његове маште, а кроз ову врсту игре заправо се може уочити и права моћ лутке јер спољашњи изглед саме лутке може сугерисати детету какав глас да јој да, на који начин да користи речи, како да обликује реченице, какве дијалоге би требало да измисли, подстиче га да већ познате приче измени и убаци нове ликове и ситуације у исту (Мајарон, 2004). Овај начин приповедања и читања у друштву лутака заправо подстиче дечије читалачке вештине. Лутка знатно може помоћи у разумевању прочитане приче и то у разазнавању следећих ствари:

- да постоји неки садржај
- да се збива некаква радња
- да се све то догађа у различитим ситуацијама и неким ликовима
- да ликови стварају међусобне односе.

На овај начин дете усваја и основне делове приче односно почетак, средину и крај те разазнају да почетак представља и увод у причу и да ће крај донети разрешење неког заплета.

Васпитач или родитељ који чита књигу детету уз помоћ лутке коју држи у руци знатно олакшава деци разумевање писане речи и основних правила када је у питању читање, попут:

- како се држи књига
- да реченице теку са лева ка десној страни
- да су реченице које лутка изговара написане у књизи.

Како би се подстакла гласовна односно фонетска осетљивост код деце, доста је важно читати разне песмице које су у рими и упозоравају на гласове у речима. На овај начин дете уочава да се речи састоје од гласова, да се свака реч може раставити на гласове и да се гласови могу опет саставити у реч, а све то им можемо приближити кроз игру у којој лутка рецимо каже једну реч и након тога од детета тражи да пронађу неку другу реч која се римује са задатом речју. Поред тога, могуће је детету задати реч и помоћи му да је растави на слоге. На овај начин дете освешћује чињеницу да се речи састоје од слогова и гласова, односно усваја вештину сегментације и синтезе (Чудина – Обрадовић, 1990).

4. ПРИМЕНА ЛУТКЕ

Најзаступљенији начини примене лутке у васпитно – образовном раду су следећи:

- лутка – група
- лутка – садржај
- лутка – подручје
- лутка – васпитни пројекат
- луткарске игре
- луткарске импровизације
- монолог
- дијалог
- драмске игре

4.1. Лутка – групе

У луткарској игри лутка представља посебног пријатеља детета те тако представља и неизоставан део живота деце у вртићу. Особа која се бави васпитањем деце може да користи лутку у свакодневним ситуацијама, као на пример приликом поздрављања деце при њиховом доласку или одласку. Поред тога, лутка се користи у разним играма, радним активностима и тако даље. Сматра се да употребом лутке васпитач може да успостави, али и одржи позитивну комуникацију са децом, ствара радне навике код деце и да подстиче развој културно – хигијенских навика. Само дете се уз помоћ лутке може информисати, најавити неко понашање које се од њега и може очекивати у одређеним ситуацијама, али се може и усмерити његова пажња. Такође, лутка може помоћи и приликом изградње пријатељских односа и у сарадњи са другом децом.

4.2. Лутка – садржај

Уз помоћ овакве примене, васпитач може лакше да разуме свако дете појединачно али и да га подстиче на учење и стицање нових искустава унутар садржаја или подручја. На тај начин се деци омогућава боље и лакше усвајање како постојећих тако и нових знања и тако свако дете усваја нова знања на занимљивији, бољи и живахнији начин. Управо тако лутка омогућава ситуационо и контекстуално учење деце које је неопходно у процесу грађења знања деце.

4.3. Лутка – васпитни пројекат

Уколико је неопходно остварити неку целовиту тему или неки васпитни пројекат, примењује се управо овај начин употребе лутке. Управо лутка повезује различите садржаје и активности које обухвата одређена тема или васпитни пројекат па је на том путу луткина прича водила. Уз помоћ лутке, васпитач подстиче дете на размишљање и на тај начин дете лакше прелази из једне активности у другу. Овај начин примене је веома важан уколико је намера да се оствари целовити приступ учења детета.

4.4. Луткарске игре, импровизација

Игре које укључују употребу лутке најчешће су спонтане, слободне и укључују стваралаштво. Поред тога, оне су врло често и дидактичке. Стваралачке игре саме по себи јесу отворене игре у оквиру којих се деца самостално и на сопствену иницијативу опредељују за игру и развијају своје идеје и мисли. У складу са тиме долази импровизација која се матра једним од најзанимљивијих облика луткарске игре.

Ову врсту игре могуће је спровести како путем монолога тако и путем дијалога, али оно што је најбитније напоменути јесте да до правог изражаја она долази тек када се спроводи у групи деце, нарочито у нешто већој групи деце. У таквим околностима неретко долази до импровизације, која представља креативну способност да се веома брзо и без великих припрема пронађе говорни израз који је у складу са одређеним садржајем који се пласира деци. На самом почетку деци је веома тешко да импровизују, али уколико се ова игра често понавља уочљиво је да до саме импровизације долази све лакше. У почетку су то реченице које су веома кратке и једноставне, али током времена деца стичу рутину говорења захваљујући говорним вежбама које се спонтано дешавају у склопу ове игре. Сва деца која учествују у импровизацији се непосредно пред само извођење међусобно договарају, скупљају реквизите, деле лутке а самим тим и различите улоге. На тај начин се деца међусобно зближавају, друже али и забављају.

4.5. Монолог

Најуобичајенија форма у дечијој игри је када дете само прича одосно служи се монологом. Дете посматра лутку, додирује је, прави различите покрете и покушава да је наведе да говори. Након тога, дете истражује свој глас, што може бити веома интересно. Затим почиње да изговара речи и реченице. Први пут када дете само прича, обично држи лутку у руци и разговара са њом, несвесно показујући разне аспекте свог гласа као што су тон, висина, јачина и слично. Такве игре су забавне за децу, па их често понављају. Дете жели да подели своју срећу и узбуђење с другом децом, па им се обраћа након што схвати да то може. Оно и даље води свој монолог како би било саслушано, а онда се обраћа другој деци једном по једном, као што је приметило да то раде одрасли.

То зависи од деце која слушају, понекад их нешто пита или им прича. Приликом одабира свако дете пажљиво посматра све лутке и потом бира она која му је најзанимљивија и најпривлачнија. Дете које већ има искуства са луткама углавном узима било коју лутку која је у том моменту на располагању. Дечији монолози омогућавају одраслима да уоче говорни потенцијал детета. Такође, то је уједно и показатељ како, када и где одрасли треба да почну са говором.

Изузетно је важно да се детету пружи подршка приликом одабира и саме игре те је неопходно разговарати са децом, читати им, водити их у позориште, смишљати игре речи и томе слично. Кроз овакве облике дружења дете ће се неминовно све више и више ослобађати у говору и радошћу се служити луткама, а њихова машта и идеје биће све богатије.

4.6. Дијалог

Дечији дијалог није претерано забавна форма монолога, те се из тог разлога чешће одлучују за дијалог, односно траже партнера, саговорника тј. особу са којом ће причати и изражавати мисли и осећања. На тај начин дете открива дијалог, односно разговор између две или више лутка. Углавном се ради о питањима и одговорима, кроз шта се јасно може видети сам говорни потенцијал детета. Питања и одговори код млађе деце углавном су кратки, док се код старије деце могу уочити и нешто дужи дијалози. Лутка као таква представља незамењиво подстицајно средство вербалног комуницирања, а природно је да деца имају велику потребу за разговором и дијалогом. Уколико је дете само, односно нема особу са којом би могло да разговара, оно узима лутку и поставља јој питања, даје одговоре и веома се радује томе. Сматра се да је дијалог који се успоставља уз помоћ лутке заправо и почетак социјализације детета. Већина деце је стидљива, а лутка може да послужи као параван иза којег се дете крије и у исто време ослобађа јер истовремено нема осећај да је изложено оно само, већ само лутка којом управљају. На тај начин дете се отвара и много лакше комуницира са другом децом, те подстиче и њих на комуникацију.

4.7. Драмске игре

Драмске игре представљају прву и незаобилазну фазу увођења деце како у говорно тако и у сценско стваралаштво. У оквиру организације и извођења драмских игара, неопходно је поштовати одређена правила. Први сусрет детета са вртићем, а нешто касније и са школом, углавном је праћен снажним емотивним реакцијама, као што су рецимо осећај страха, нелагодности, срама и несигурности.

Најбоље средство за ослобађање и упознавање детета сасвим сигурно је игра, односно управо игра и јесте полазиште одакле крећу и прве организоване драмске игре. Драмске игре теже ка играма социјализације и ослобађања кроз игре пантомиме и игре у оквиру којих је изражајно средство реч. Наведене игре су углавном импровизација у оквиру којих слобода долази до пуног изражаја. Овакве игре развијају усредсређеност, машту, правилно изражавање, богаћење речника, спретност и зрелост. Драмске игре деци предшколског узраста омогућавају искуствено сазревање, квалитетније одрастање што је уједно и најважнији циљ.

5. ВАСПИТАЧ И ЛУТКА

Због страха од несигурности, одраслих и стреса, детету је понекад лакше да ступи у контакт с лутком него с родитељима и васпитачем. Лутка у великој мери утиче на дете у предшколском узрасту због тога што деца тог узраста опонашају директно и симболичко те се та учења темеље на проучавању понашања других људи. Свака игра делује позитивно на дете и оставља на њега велики утисак. Васпитач уз помоћ лутке деци показује моралну важност која изграђује позитиву у сваком детету. Кроз различите активности васпитач ће моћи да открије таленте и способности деце те ће им се тако све више приближавати. Деца у њему виде луткара, чаробног приповедача који им доноси радост и весеље, смех и срећу. Коришћење лутке у васпитању и образовању деце доприноси мањем стресу у процесу социјализације. Лутка буди машту и подстиче децу на идеје. Дете је део социјалног окружења у ком развија своје индивидуалне способности. Развојно примерен програм произлази из његових личних интересовања и потреба те различитих стилова учења. Због тога је стварање подстицајне околине и педагошких поступака темељ васпитног деловања.

Стога је улога је васпитача да буде партнер деци у процесу учења, да подстиче дете на размишљање и решавање проблема, да се брине за децу и осигура им осећај припадности и подстакне их на разговор којим решавају своје конфликте. Употреба лутке у васпитно-образовном раду зависи од васпитачевог мишљења о њој.

Васпитачи који свакодневно користе лутке у раду с децом уочавају њене предности у комуникацији с децом и сматрају да је она неизоставан део у васпитно-образовном раду с децом. Васпитач уз помоћ лутке предлаже алтернативне активности или играчке помажући деци да самостално реше сукобе који настају у игри. Лутка ће на бољи начин објаснити узрок неспоразума него директно упозорење или образложење које долази од стране васпитача. Васпитач ће уз помоћ лутке лакше схватити који проблем поједино дете има и омогућити му да схвати важност своје улоге у обликовању понашања детета. Васпитач уз помоћ лутке ствара позитивно и пријатно окружење, лепу атмосферу, сарадњу и међусобно разумевање. Тако се може приближити сваком детету, лакше га схватити, стећи његово поверење. Анимирани играчке и свакодневни предмети као једноставне лутке могу играти улогу која ће пазити да нови играчи не разбију већ успостављене интеракције у игри. Дете ће прихватити тај начин играња и лакше савладати неизвесност уласка у игру.

У улози „споредног играча“ васпитач сам организује своју игру са сличним материјалима паралелно са децом која већ играју игру па његова игра започињем опонашањем децје игре, а потом постепено мења неке делове игре. Тако деца могу научити како лутки да дају глас или како је треба држати.. Васпитач у улози посматрача захтева праћење и вербално коментарисање садржаја игре. Иако није у игри, васпитач може посредно да управља игром. Кроз луткина уста вербално описује епизоде, нуди алтернативе и коментарише догађаје. Игра се тако може продужити и добити нови садржај. Као учесник у игри, васпитач улази веома спонтано. Таква улога захтева помно праћење игре те проналажење најбољег тренутка у укључивање васпитача у саму игру. Тада с лутком преузима неку од улога па не долази до великог изражаја сам улазак у игру.

Родитељи, учитељи и васпитачи су најважнији модели учења понашања у животу деце. Деца посматрају своје родитеље па их кроз игру и опонашају односно говоре и раде што и родитељи. Опонашањем деца могу научити однос васпитача према вршњацима у групи, употребу одређених активности и материјала за игру. Тако ће деца, на пример, волети одређену лутку или песму јер су то видела код своје васпитачице.

Каже се да деца све „упијају“ посматрајући друге људе око себе па тако гледајући у васпитача, дете ће почети да га опонашају. Ако је васпитач викао на некога и дете ће у игри почети да виче на друго дете. Дете само постаје „мама“ својој лутки па се према њој понаша исто онако како се према детету понаша његова мама односно родитељ.

Ако за неког лика из бајке, приче или филма мисле да је добар, почеће да га опонашају јер деца теже компетентнијем моделу понашања. Опсервацијско учење, односно учење приликом којег појединац научи да модификује своје понашање под утицајем понашања других људи, дели се на два облика: моделирање и викаријско учење. Моделирање се односи на промене у понашању појединца које су резултат посматрања других људи. (Ивон, 2010). Постоје четири врсте моделирања: директно, симболичко, синтетичко и апстрактно. Директно моделирање подразумева особу која једноставно покушава да опонаша понашање модела. На пример, дете понавља речи за родитељем. Симболичко моделирање је опонашање понашања из неког филма или књиге. Синтетичко моделирање је развијање понашања комбиновањем делова уочених радњи, на пример део понашања од једне особе, а део од друге. Апстрактно моделирање је стварање низа правила уочавањем примера у којима се та правила могу видети. Викаријско учење је учење уз помоћ посматрања других, награђених или кажњених за понашање односно учење из туђег искуства.

5.1. Задовољавање основних дечијих потреба кроз лутке

Деца се рађају са разноврсним потребама које обликују њихов развој и формирају темеље за њихову будућност. Лутке, као интерактивни и креативни алат, имају способност да задовоље многе од ових основних дечијих потреба, стварајући богато и разнолико искуство које доприноси целокупном развоју детета.

Кроз различите димензије развоја, лутке нуде деци сигуран и подстицајан начин да истраже свет око себе и створе дубоке везе са самим собом и својим окружењем.

5.1.1. Емоционална експресија и разумевање

Деца, попут одраслих, имају сложен спектар емоција које треба да разумеју и изразе. Лутке им омогућавају да се играју улогама, доживљавајући различите ситуације и емоције. Кроз ову игру, деца имају прилику да истраже своје емоције и реагују на њих на сигуран начин. Интеракција са луткама пружа деци простор да се изразе без страха од осуде или негативних последица. Повезивање са лутком такође може помоћи деци да развију емпатију, јер се суочавају са потребама и осећањима своје лутке, што их подстиче да размишљају о емоцијама других људи.

5.1.2. Развој социјалних вештина

Лутке имају моћ да деци омогуће развијање социјалних вештина кроз игру. Док се дете игра са лутком, оно развија вештине комуникације, асертивности, дељења и узимања у обзир осећања других. Кроз интеракцију са својим луткама, деца развијају дубље разумевање међуљудских односа и поступно усвајају норме понашања. Лутке такође могу бити "пријатељи" са којима деца разговарају и деле своје мисли и осећања, пружајући им могућност да вежбају комуникацију и развијају самопоуздање у разговору са другима.

5.1.3. Потреба за когнитивним развојем и маштом

Деца су природно радознала и теже истраживању света око себе. Лутке нуде деци интерактивно средство да развијају когнитивне вештине. Кроз игру са луткама, деца користе машту да креирају приче, сценарије и ситуације. Ова врста игре подстиче развој апстрактног мишљења, логичког размишљања, планирања и решавања проблема. Такође, подстиче развој језичних вештина кроз дијалог и нарацију са лутком.

5.1.4. Самопоуздање и самосталност

Деца често имају потребу да се осећају способно и самостално. Кроз игру са луткама, деца имају прилику да буду "водитељи игре" и контролишу догађаје и ликове. Ово им омогућава да се осећају моћно и ефикасно, доприносећи развоју самопоуздања и самосталности. Деца такође могу користити лутке да преузму улоге које желе да истраже, што подстиче развој самосвести и идентитета.

5.1.5. Потреба за сигурношћу и истраживањем света

Деца имају потребу да истраже свет око себе, али и да се осећају сигурно док то чине. Лутке пружају деци сигуран начин да истраже различите ситуације и сценарије. Кроз игру са луткама, деца могу симулирати стварне или маштовите ситуације које их занимају или које их можда плаше. Ова врста игре омогућава деци да се суоче са страховима или неизвесношћу на контролисан начин, пружајући им осећај сигурности док истражују нове аспекте света око себе. Такође, игра са луткама може деци пружити осећај контроле над ситуацијама које можда не могу директно контролисати, помажући им да се осећају сигурно и компетентно.

5.1.6. Развој идентитета и учење

Лутке омогућавају деци да истраже различите аспекте идентитета и улога. Кроз игру са луткама, деца имају прилику да буду различити ликови, истраже различите улоге и креирају различите приче. Ова врста игре доприноси развоју самосвести и разумевању различитости, како у себи тако и у другима. Такође, лутке могу бити алат за учење о различитим професијама, културама и историјским периодима, пружајући деци дубље разумевање света око себе. Лутке су свестрани алат који задовољава основне дечије потребе на различите начине. Кроз емоционалну експресију, социјалну интеракцију, когнитивну игру, развој самопоуздања, истраживање света и развој идентитета, лутке пружају деци широк спектар искустава и прилика за раст и развој.

Лутке су много више од играчака; оне су средство које подржава свеукупни развој детета, стварајући дубље разумевање себе, других и света око себе. Кроз интеракцију са луткама, деца стварају значајне везе и усвајају вештине које ће им бити драгоцене током целог живота.

6. ЗНАЧАЈ ЛУТАКА ЗА ДЕЦУ

Лутке играју кључну улогу у развоју деце, пружајући им не само забаву већ и дубоко корисна искуства која обликују њихов емоционални, социјални, когнитивни и креативни развој. Ово поглавље истражује разнолике начине на које лутке утичу на децу и доприносе њиховом целокупном развоју.

6.1. Емоционална експресија и разумевање

Лутке омогућавају деци да истраже и изразе своје емоције на природан и креативан начин. Кроз игру са луткама, деца могу симулирати ситуације, ликове и емоције, пружајући им могућност да се суоче са својим осећањима. Ово доприноси разумевању и управљању сопственим емоцијама, као и развијању емпатије према другима.

6.2. Развој социјалних вештина

Интеракција са луткама омогућава деци да вежбају социјалне вештине као што су комуникација, дељење, сарадња и решавање конфликта. Деца често играју улоге са луткама, што их подстиче да се ставе у туђе ципеле, развијајући разумевање перспектива и осећања других. Групна игра са луткама такође унапређује вештине тимског рада и међусобне подршке.

6.3. Когнитивни развој и маштовита игра

Кроз игру са луткама, деца вежбају когнитивне вештине као што су планирање, организација, логичко размишљање и решавање проблема. Они стварају приче, сценарије и ситуације, што подстиче развој маште и креативности. Ова врста игре такође помаже деци да развију своје језичке способности кроз изражавање и дијалог са луткама.

6.4. Самопоуздање и идентитет

Лутке играју кључну улогу у изградњи самопоуздања код деце. Кроз игру са луткама, деца имају прилику да се осећају моћно и способно, јер они контролишу ликове и ситуације. Ова врста игре такође доприноси развоју њиховог идентитета, омогућавајући им да истражују различите улоге и аспекте своје личности.

6.5. Терапеутска својства

Лутке имају терапеутска својства и често се користе као средство за рад са децом која се суочавају са емоционалним или социјалним изазовима. Терапеути користе лутке како би деци омогућили да изразе своје осећаје, разговарају о својим искуствима и развијају стратегије за суочавање са тешкоћама.

6.6. Припрема за будућност

Интеракција са луткама може децу припремити за различите аспекте будућности. Кроз игру са луткама, деца вежбају вештине комуникације, креативности и емпатије које ће им бити корисне током целог живота. Такође, ова врста игре може подстаћи рани интерес за уметност, позориште и креативне дисциплине. Значај лутака за децу је дубоко повезан са њиховим свеобухватним развојем. Лутке омогућавају деци да истраже, уче, изразе себе и развијају вештине на интерактиван и ангажован начин.

Кроз емоционалну експресију, социјалне интеракције, когнитивну игру и терапеутске користи, лутке се трансформишу у снажан алат који доприноси формирању основних вештина и вредности код деце.

7. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

7.1. Предмет и циљ истраживања

Предмет истраживања рада јесте употреба лутака у васпитању и образовању деце као и перцепција лутака од стране деце приликом игре. Циљ овог рада је да се прикупе информације о начину употребе лутке у раду са децом предшколског узраста, као и да се разумеју изазови са којима се васпитачи суочавају при коришћењу лутака. Рад такође има за циљ да идентификује кључне факторе које васпитачи узимају у обзир при одабиру лутки и да се утврди колико верују да коришћење лутака може помоћи дечијем развоју. Ове информације могу бити корисне за васпитаче, како би унапредили свој рад и осигурали да лутка одговара потребама и интересовањима деце.

У самом раду се не постављају конкретне хипотезе, али се полази од неколико питања у вези са радом уз помоћ лутки у предшколским установама:

- Колико чести и на који начин се користи лутка у раду са децом?
- На који начин се користи лутка у раду са децом?
- Како и на који начин се понашају деца у игри са лутком?
- Да ли је коришћење лутки у раду са децом корисно?
- Коју корист деца добијају кроз игру са лутком?

7.2. Метод истраживања

Сprovedено истраживање користило је Google упитник као инструмент за прикупљање података. Истраживање је реализовано као анкетно испитивање, а као основни инструмент за прикупљање података коришћен је наменски сачињен упитник.

Упитник је дизајниран тако да испита и истражи различите ставове и примере праксе васпитача о употреби лутке у свом свакодневном раду са децом, а састоји се од 18 питања отвореног типа усмерених претено кад особама запосленим у предшколским васпитно оразовним установама, а односе се на њихово искуство у раду са луткама при васпитно образовном процесу. Питања у анкети су конципирана тако да је на њих могуће одговорити са једним од понуђених одговора који се највише односи на испитаника. Кроз ова питања требало би да се добија јаснија слика о раду васпитача са луткама, да се стекне увид о њиховом мишљењу о раду са луткама, али и о напретцима које дете остварује у игри са луткама. Приликом избора учесника тј. испитаника, обратила сам пажњу на разноликост њихових радних искуства и образовних позадина. Већина испитаних васпитача су дипломирани васпитачи основних струковних студија, али и неколицина мастер васпитача. Питања су била фокусирана на њихове перцепције о значају лутке, начине примене, изазове са којима су се сусрели и са користима које виде у овом методу. Примењени су етички принципи у сакупљању и коришћењу података, па су сви учесници добили информације о циљевима истраживања, његовом добровољном карактеру и начину коришћења података. Предузете су и мере које су осигурале анонимност и поверљивост података.

Истраживачки приступ: Одлучили смо се за квантитативни приступ истраживању, користећи анкету као инструмент за сакупљање података. Овај приступ је изабран како би се омогућило да се обимни подаци сакупе од великог броја учесника.

Узорак: Узорак за ово истраживање је био изабран путем стратификованог случајног узорка. У истраживање је било укључено 62 васпитача из различитих предшколских установа. Овај узорак представља широк спектар васпитача са различитим профилима и искуствима.

Инструмент за сакупљање података: За сакупљање података коришћена је онлајн анкета дизајнирана на платформи за анкетирање. Анкета се састојала из различитих питања која су обухватила аспекте употребе лутке, добијених резултата и могућих изазова.

Процедура истраживања: Анкета је дистрибуирана циљаном узорку васпитача путем електронске поште. Учесници су добили детаљне информације о циљевима истраживања и инструкције за попуњавање анкете. Време потребно за попуњавање анкете је било око 5 минута.

Етички аспекти: Сви учесници су информисани о циљевима истраживања и приволом за учешће у анкетирању. Примењени су етички стандарди за заштиту приватности и анонимности учесника.

Ограничења: Иако сам се трудила да анкета буде што опширнија и укључи широк спектар питања, ограничена је дубина и детаљност одговора које су учесници могли да дају у односу на квалитативне методе. Такође, резултати су ограничени на оно што су учесници изразили кроз одабрана питања.

7.3. Обрада и приказивање резултата

Процес анализе укључио је идентификацију тема и сличности у одговорима васпитача.

Захваљујући овом истраживању успела сам да добијем увид у дубље разумевање перцепција, искуства и ставова васпитача у вези са употребом лутке у свом раду. Анализа прикупљених података открила је различите ставове и искуства васпитача у вези са употребом лутке у раду са децом предшколског узраста.

Кључни резултати истраживања укључују:

- Позитивни утицај на развој језичких вештина: већина васпитача је изјавила да употреба лутке има позитиван утицај на развој језичких вештина код деце. Лутка се користи за причање прича, певање песмица и учење нових речи, чиме се подстиче дечји језички развој.
- Подстицање социјалних вештина: васпитачи су препознали да лутка може бити корисна за подстицање социјалних вештина код деце предшколског узраста. Кроз игру са лутком, деца уче о дељењу, сарадњи, емпатији и решавању конфликта.

- Емоционална подршка: васпитачи су истакли да деца често развијају емоционалну везаност према лутки и користе је као извор подршке и утехе у вртићу. Лутка може бити корисна у помагању деци да изразе и регулишу своје емоције.
- Креативни развој: васпитачи су такође нагласили да употреба лутке подстиче креативни развој деце. Кроз игру са лутком, деца развијају машту, изражавају себе на креативан начин и стварају приче и сценарије.

Иако већина васпитача има позитивно мишљење о употреби лутке, неки су изнели и одређене изазове. Истакли су да употреба лутке може бити логистички изазовна, укључујући питања као што су одржавање, чишћење и складиштење лутке, као и замена делова. Неки васпитачи су приметили индивидуалне разлике у прихватању лутке од стране деце, тј. да нека деца не реагују исто на лутку и да је потребно прилагођавање метода рада у складу са потребама сваког детета. Предочене су предности и недостаци употребе лутке у раду са децом предшколског узраста, као и могућностима за даља истраживања.

У закључку овог истраживања, дубоко смо се упустили у аспекте употребе лутке у раду са децом предшколског узраста, са фокусом на искуства васпитача у предшколским установама. На основу прикупљених података, може се закључити да употреба лутке има позитиван утицај на развој деце предшколског узраста, према мишљењу васпитача. Лутка се показала као корисна метода за подстицање језичких, социјалних и емоционалних вештина, као и креативног развоја. Међутим, неопходно је узети у обзир индивидуалне потребе деце и логистичке изазове приликом имплементације употребе лутке у вртићима. Ови резултати могу бити од користи васпитачима и стручњацима у области предшколског образовања при планирању активности и програма за подршку развоју деце предшколског узраста. Анализирањем интервјуа и приступањем овој теми из различитих аспеката, стекли смо богату увид у значај, предности и потенцијалне предизвице које доноси ова иновативна метода у образовни контекст. Васпитачи су показали разнообразност у начинима на које употребљавају лутку, користећи је као средство за стимулисање моторичких, когнитивних и емотивних способности деце.

Улога лутке у промовисању креативности, међусобних интеракција и емоционалног развоја деце је неоспоравна. Васпитачи су препознали да се кроз ову врсту активности деца охрабрују да изразе своје идеје и осећања, а такође и развијају вештине за сарадњу и решавање проблема.

Искуства васпитача такође сугеришу да се употреба лутке може успешно интегрисати у различите образовне планове и програме. Ипак, није изостало и помињање изазова. Временска ограничења и потреба за прилагођавањем метода различитим потребама деце представљају изазове који захтевају разматрање и додатно развијање педагошких стратегија. Истраживањем смо такође утврдили потребу за додатним обукама и подршком васпитачима у вези са креативном употребом лутке. Препоруке из овог истраживања указују на значај сталног стручног усавршавања како би васпитачи били што боље оснажени да интегришу овакве методе у свој рад.

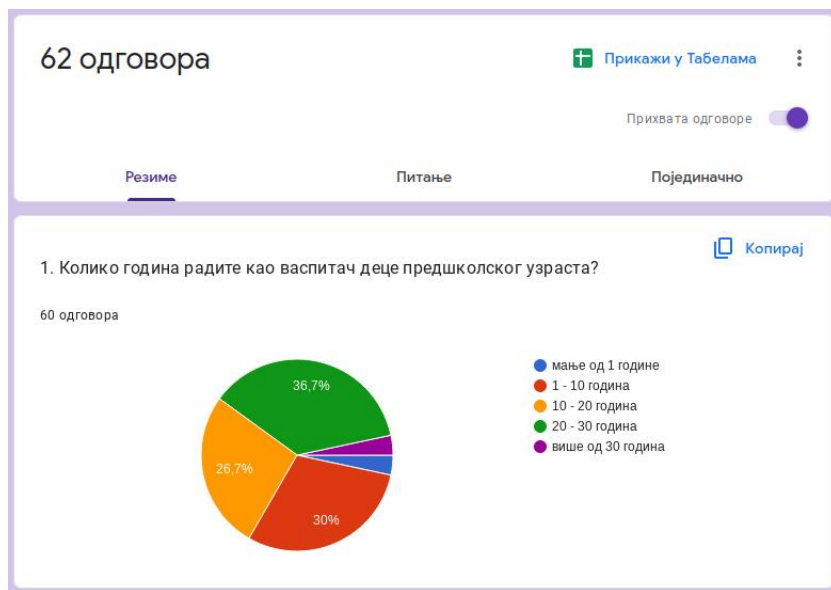
Лутке имају неизмерни потенцијал да обогате васпитно-образовни процес са децом. Њихова улога у подстицању маште, развоју креативности, изградњи самопоуздања и социјалних вештина не сме бити потцењена. Лутке нису само средство за игру, већ су средство које пружа дубље разумевање света око нас и подстиче децу да постану активни и радознали учесници у свом властитом образовном путовању. У светлу свега овога, охрабрује се даље истраживање, развој и интеграција лутака у васпитно-образовни рад, како би се омогућило деци да расту, уче и развијају се на најбољи могући начин.

Укратко, ово истраживање је допринело дубљем разумевању улоге лутке у раду са децом предшколског узраста из погледа васпитача. Надамо се да ће ови налази подстаћи васпитаче да наставе истраживање и унапређивање приступа образовању у раном детињству, како бисмо најбоље подржали дечији развој.

7.4. Графички прикази резултата анкете

Прикупљени подаци, односно добијени одговори на питања (скеале ставова и дихотомна питања), обрађени су коришћењем процената, а резултати су приказни графичким приказом и табеларно. Одговори на отворена питања разврстани су у одређене категорије у којима се појављују, а у раду су приказани најрепрезентативнији примери за сваку категорију.

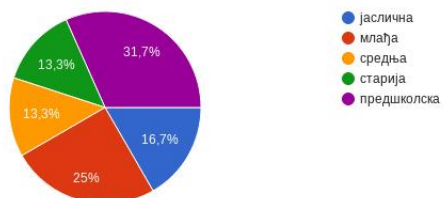
Прикупљени подаци из Гоогле упитника су анализирани и приказани у облику графикана.

2. Са којом узрасном групом тренутно радите?

 Копирај

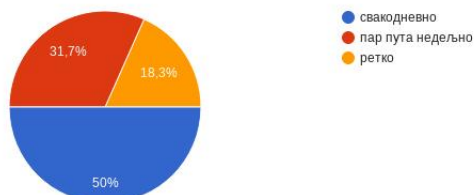
60 одговора

3. Колико често деца из групе у којој радите користе лутку у отвореној игри?

 Копирај

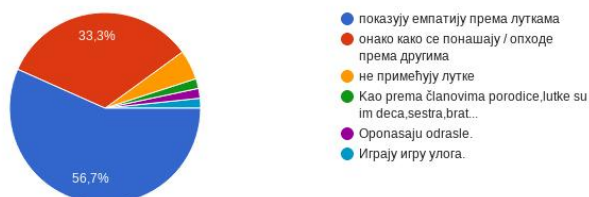
60 одговора

4. Како и на који начин се деца у отвореној игри понашају / опходе према луткама?

 Копирај

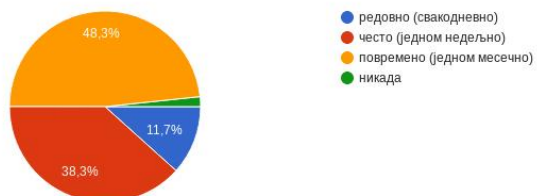
60 одговора

5. Колико често користите лутке у свом васпитно - образовном раду са децом?

 Копирај

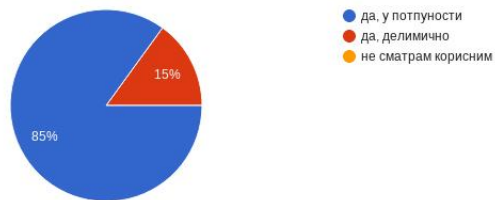
60 одговора

6. Да ли сматрате да коришћење лутака може бити корисно у раду са децом?

 Копирај

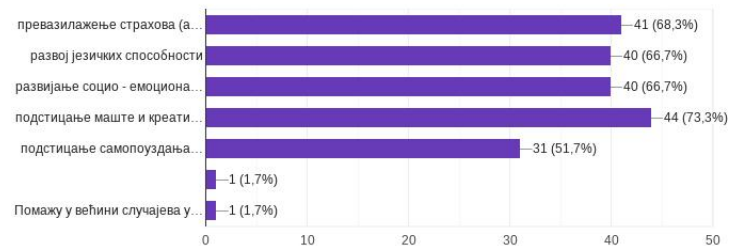
60 одговора

7. Који су главни разлози за коришћење лутака у вашем раду са децом?
(можете навести више одговора)

 Копирај

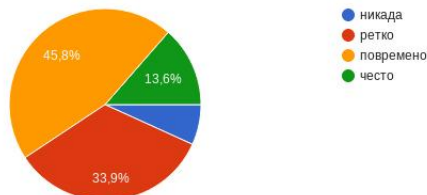
60 одговора

8. Да ли користите лутку у рутинама и ритуалима?

 Копирај

59 одговора

9. На који начин користите лутку у ритуалима?

 Копирај

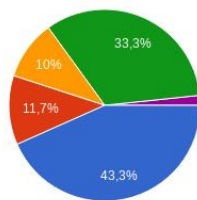
57 одговора

10. За које активности најчешће користите лутку у раду са децом?

[Копирај](#)

60 одговора

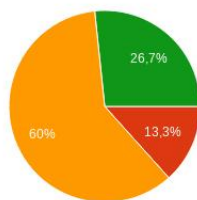

- драмске игре
- планиране ситуације учења
- симулацију свакодневних ситуација (нпр. куповину у продавници)
- причање прича

11. Колико често се у групи у којој радите лутка користи у **драмским играма**?

[Копирај](#)

60 одговора

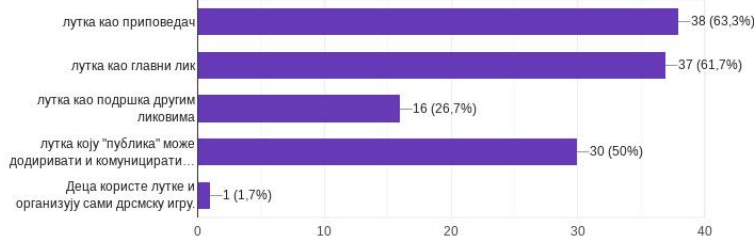

- никада
- ретко
- повремено
- често

12. На који начин? (можете навести више одговора)

[Копирај](#)

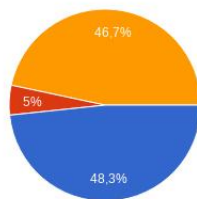
60 одговора

13. Који су кључни фактори које узимате у обзир приликом одабира лутке за драмску игру?

[Копирај](#)

60 одговора

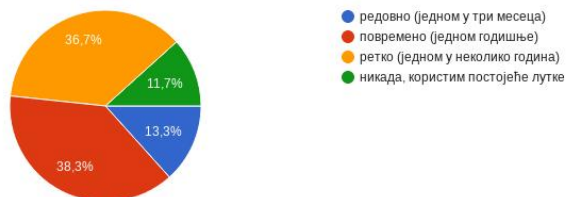

- тип и величина лутке (пињол, лутка на штапу, итд.)
- материјал од којег је лутка направљена
- карактеристике лутке (изражајност лица, покретљивост, итд.)

14. Колико често правите нове лутке или их мењате?

Копирај

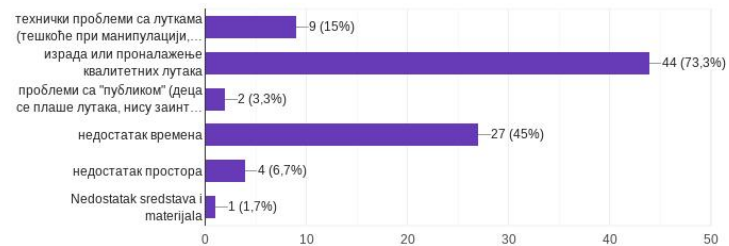
60 одговора

15. Који су главни изазови и потешкоће у коришћењу лутака за драмску игру и у раду са децом уопште? (можете навести више одговора)

Копирај

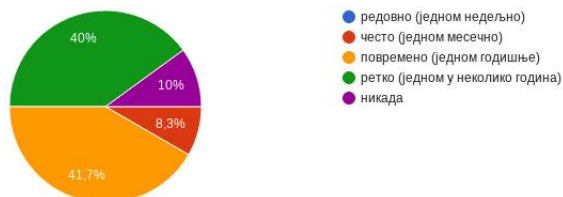
60 одговора

16. Колико често укључујете родитеље у активности које подразумевају коришћење лутака?

Копирај

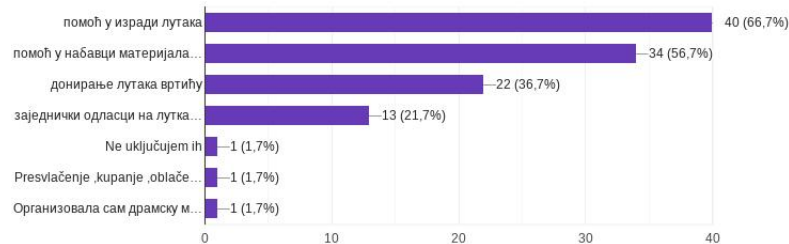
60 одговора

17. На који начин укључујете родитеље у активности које укључују коришћење лутака? (можете навести више одговора)

Копирај

60 одговора

18. Да ли имате неки додатни коментар или савет за колеге васпитаче који желе да користе лутке у свом раду са децом?

22 одговора

не

Pronaћи више времена за израду raznih lutkica

Da ih sto cesce koriste u radu.

Podrska u izradi

Savetujem vaspitace da u svom radu koriste lutke, jer ih deca mnogo vole, poistovecuju se sa njima. I sama deca vole da ih izradjuju.

Deca zaista vole lutke i mislim da svi treba malo vise da ih primenjujemo u vaspitno obrazovnom radu.

Deci se dopadaju akvinnosti sa lutkama i treba ih koristiti

Češća upotreba lutke

Lutka je uvek dobar izbor za animaciju dece u svakom smislu.

Mogu da budu izuzetno korisne ukoliko imaju vremena i materijala za izradu

Користите их што чешће.

Lutke deca obojavaju, mnogostruko su korisne, koristite ih što češće.

Odličan izbor. Nema greške!

Nemam komentar

Preporucujem

Koristiti i lutke što češće, bliske su i dopadaju se deci, uključivati decu prilikom izrade, deci prepustiti inicijativu prilikom odabira likova.

Litkarsko dramske igre stvaraju jace veze medju decom. Vazno je da se prepozna vrednost dramske igre sa lutkom i pruži adekvatna podrška vaspitacima. Kreativnost dece puno zavisi od vaspitaca i na koji nacin on ispirise decu. Negde smo se izgubili u ovom vremenu i zaboravili neke vrednosti.

Mного toga se moze postici koriscenjem lutke u aktivnosti. Preporucujem upotrebu lutke narocito u jaslicnom uzrastu.

Подржавам рад са луткама, драмске игре, деца то јако воле.

Сваки пут када сам користила лутке у раду са децом и децом и родитељима сви су били радосни. Савет чешће се играјте са луткама.

Хвала што сте одвојили време да попуните ову анкету. Ваши одговори ће бити од помоћи да боље разумемо потребе и изазове са којима се сусрећу васпитачи при коришћењу лутака у свом раду са децом предшколског узраста.

9. ЗАКЉУЧАК

У светлу све дубље потребе за холистичким и креативним приступом васпитно-образовном раду са децом, улога лутака је постала изузетно значајна. Овај мастер рад је истражио широки спектар аспеката који потврђују виталну улогу лутака у васпитно-образовном контексту, наглашавајући њихову способност да подстакну развој деце на много нивоа.

Кроз историјски преглед, анализирали смо како су се лутке користиле кроз векове као средство едукације и забаве. Временом су се трансформисале у средство које подстиче емоционални, социјални и когнитивни развој код деце. Такође смо истражили теоријске оквири који пружају дубље разумевање зашто лутке играју кључну улогу у креативном учењу и развоју комуникационих вештина код деце. Прегледом савремених педагошких приступа, уочили смо да се васпитачи и педагози све више окрећу луткама како би обогатили наставни процес. Луткарска игра омогућава деци да изразе своје мисли и осећања, развијају социјалне вештине кроз интеракцију са луткама и другом децом, те унапређују своје језичке способности кроз спонтани дијалог и наративну.

Надаље, истражили смо конкретно како се лутке могу користити у различитим дисциплинама и контекстима образовања. Од језичког развоја до математичких концепта, уметничког изражавања и развоја емоционалне интелигенције, лутке пружају интерактивну платформу за учење која се прилагођава потребама и интересовањима сваког детета.

У коначном закључку, овај мастер рад наглашава да лутке имају неизмерни потенцијал да обогате васпитно-образовни процес са децом. Њихова улога у подстицању маште, развоју креативности, изградњи самопоуздања и социјалних вештина не сме бити потцењена. Лутке нису само средство за игру, већ су средство које пружа дубље разумевање света око нас и подстиче децу да постану активни и радознали учесници у свом властитом образовном путовању. У светлу свега овога, охрабрује се даље истраживање, развој и интеграција лутака у васпитно-образовни рад, како би се омогућило деци да расту, уче и развијају се на најбољи могући начин.

10. ЛИТЕРАТУРА

1. Басташић, З. (1988). *Лутка има и срце и памет*. Загреб: Школска књига
2. Виготски, Л. С. (1977). *Мишљење и говор*. Београд: Нолит.
3. Ђекић, В. (2019). Улога лутке у дечијим вртићима. *Кругови детињства*, 2, 29-39
4. Ђерђ, З. (2016). Лик – лутка стални и повремени члан одгојне скупине. *Magistra iadertina*. 10 (1). 89-101. Преузето са https://www.researchgate.net/publication/320587873_Lik-lutka_stalni_i_povremeni_clan_odgojne_skupine/fulltext/59ef3c1d0f7e9b97a6d9c3d7/Lik-lutka-stalni-i-povremeni-clan-odgojne-skupine.pdf
5. Жупанић - Бенић, М. (2009). *О луткама и луткарству*. Загреб: Денона д.о.о.
6. Ивон, Х. (2005). Лутка у развоју дјетета. *Дјете Вртић Обитељ*, 40, 6-11. Преузето са <https://library.foi.hr/dbook/cas.php?B=1&item=S02112&godina=2005&broj=00040&page=0006>
7. Ивон, Х. (2010). *Дијете, одгојитељ и лутка*. Педагошке могућности лутке у одгоју и образовању. Загреб: Голден маркетинг - Техничка књига.
8. Ивон, Х. (2014). Обиљежја понашања у дјечјој игри и симболичка игра луткама. *Хрватски часопис за одгој и образовање*. 16 (1)
9. Ивон, Х., Синдик Ј. (2011). *Разлике у просоцијалом и агресивном понашању дјеце предшколске доби, овисно о учесталости дјететове интеракције с лутком*. Загреб: Paediatr Croat.
10. Краљевић, А. (2003). *Лутка из кутка*. Загреб: Наша дјеца.
11. Крофлин, Л. (2012). *Употреба лутке у поучавању хрватскога као инога језика*. Загреб: Лахор.

12. Мајарон, Е., Крофлин, Л. (2004). *Лутка... дивног ли чуда!*. Загреб: Денона д.о.о.
13. Миљак, А. (1996). *Хуманистички приступ теорији и пракси предшколског одгоја*. Загреб: Персона.
14. Мркшић, Б. (2006). *Дрвени осмијеси*. Загреб: МЦУК
15. Николин, В., Дражић, Б., Станковић, С., Барић, С. (1966). *Увод у луткарство*. Београд: Завод за издавање уџбеника СРС
16. Паљетак, Л. (2007). *Лутке за казалиште и душу*. Загреб: Денона д.о.о.
17. Покривка, В. (1985). *Дијете и сценска лутка*. Приручник за одгајатеље у дјечјим вртићима. (3. изд.) Загреб: Школска књига.
18. Супек, Р. (1970). *Неке психолошке диспозиције дјечје креативности*. Умјетност и дијете, год. II, 6. Загреб: Савез друштава „Наша дјеца“
19. Чудина - Обрадовић, М. (1990). *Надареност: разумијевање, препознавање, развијање*. Загреб: Школска књига.
20. Шимунов, М. (2008.). *Луткарски игракази непресушан су извор дјечјег стваралаштва*. DOI: <https://doi.org/10.32728/mo>

10. ПРИЛОГ: Упитник за васпитаче

Циљ ове анкете је да се прикупе информације о начину употребе лутке у раду са децом предшколског узраста, као и да се разумеју изазови са којима се васпитачи суочавају при коришћењу лутака.

Анкета такође има за циљ да идентификује кључне факторе које васпитачи узимају у обзир при одабиру лутки и да се утврди колико верују да коришћење лутака може помоћи дечијем развоју. Ове информације могу бити корисне за васпитаче, како би унапредили свој рад и осигурали да лутка одговара потребама и интересовањима деце.

Назив анкете за запослене васпитаче из ПУ "Бамби" је гласио:

"Употреба лутке у раду са децом предшколског узраста"

1. Колико година радите као васпитач деце предшколског узраста?
 - мање од 1 године
 - 1 - 10 година
 - 10 - 20 година
 - 20 - 30 година
 - више од 30 година
2. Са којом узрасном групом тренутно радите?
 - јаслична
 - млађа
 - средња
 - старија
 - предшколска
3. Колико често деца из групе у којој радите користе лутку у отвореној игри?
 - свакодневно
 - пар пута недељно
 - ретко

4. Како и на који начин се деца у отвореној игри понашају / опходе према луткама?
- показују емпатију према луткама
 - онако како се понашају / опходе према другима
 - не примећују лутке
 - Остало:
5. Колико често користите лутке у свом васпитно - образовном раду са децом?
- редовно (свакодневно)
 - често (једном недељно)
 - повремено (једном месечно)
 - никада
6. Да ли сматрате да коришћење лутака може бити корисно у раду са децом?
- да, у потпуности
 - да, делимично
 - не сматрам корисним
7. Који су главни разлози за коришћење лутака у вашем раду са децом? (можете навести више одговора)
- превазилажење страхова (адаптација на вртић)
 - развој језичких способности
 - развијање социо - емоционалне интелигенције
 - подстицање маште и креативности
 - подстицање самопоуздања и самопоштовања
 - Остало:
8. Да ли користите лутку у рутинама и ритуалима?
- никада
 - ретко
 - повремено
 - често
9. На који начин користите лутку у ритуалима?
- ритуали при доласку и одласку
 - ритуали преласка на другу активност
 - ритуали добродошлице новим члановима
 - Остало:

10. За које активности најчешће користите лутку у раду са децом?

- драмске игре
- планиране ситуације учења
- симулацију свакодневних ситуација (нпр. куповину у продавници)
- причање прича
- Остало:

11. Колико често се у групи у којој радите лутка користи у **драмским играма**?

- никада
- ретко
- повремено
- често

12. На који начин? (можете навести више одговора)

- лутка као приповедач
- лутка као главни лик
- лутка као подршка другим ликовима
- лутка коју "публика" може додиривати и комуницирати са њом
- Остало:

13. Који су кључни фактори које узимате у обзир приликом одабира лутке за драмску игру?

- тип и величина лутке (гињол, лутка на штапу, итд.)
- материјал од којег је лутка направљена
- карактеристике лутке (изражајност лица, покретљивост, итд.)
- Остало:

14. Колико често правите нове лутке или их мењате?

- редовно (једном у три месеца)
- повремено (једном годишње)
- ретко (једном у неколико година)
- никада, користим постојеће лутке

15. Који су главни изазови и потешкоће у коришћењу лутака за драмску игру и у раду са децом уопште? (можете навести више одговора)
- технички проблеми са луткама (тешкоће при манипулацији, анимацији)
 - израда или проналажење квалитетних лутака
 - проблеми са "публиком" (деца се плаше лутака, нису заинтересована за драмску игру)
 - недостатак времена
 - недостатак простора
 - Остало:
16. Колико често укључујете родитеље у активности које подразумевају коришћење лутака?
- редовно (једном недељно)
 - често (једном месечно)
 - повремено (једном годишње)
 - ретко (једном у неколико година)
 - никада
17. На који начин укључујете родитеље у активности које укључују коришћење лутака? (можете навести више одговора)
- помоћ у изради лутака
 - помоћ у набавци материјала за израду лутака
 - донирање лутака вртићу
 - заједнички одласци на луткарске представе ван вртића (луткарско позориште, итд.)
 - Остало:
18. Да ли имате неки додатни коментар или савет за колеге васпитаче који желе да користе лутке у свом раду са децом?

Хвала што сте одвојили време да попуните ову анкету. Ваши одговори ће бити од помоћи да боље разумемо потребе и изазове са којима се сусрећу васпитачи при коришћењу лутака у свом раду са децом предшколског узраста.